

Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de leden van de vaste commissie Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

DATUM 9 NOVEMBER 2022
ONDERWERP Begrotingsbehandeling Economische Zaken en Klimaat (onderdeel Klimaat)

Geachte leden van de vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat,

In de week van 22 november behandelt u de begroting van Economische Zaken en Klimaat. FME heeft u daarvoor reeds van informatie voorzien, met het oog op Bedrijfslevenbeleid en Innovatie. Het andere centrale onderwerp van de begroting is uiteraard Klimaat en Energie. Dat is bovendien een centraal thema van de doorlopende debatten die u voert over de energiecrisis en tijdens het Dertigledendebat op 25 november over de Regeling Tegemoetkoming Energiekosten (TEK) voor energie-intensieve mkb-bedrijven. Aangezien de EZK-begroting op het gebied van Klimaat en Energie en de verduurzaming van de industrie niet los gezien kunnen worden van de hoge energiekosten waar bedrijven op dit moment tegenaan lopen, doen wij u hierbij voor die debatten gezamenlijk enkele suggestie toekomen. Concreet vraag FME uw aandacht voor:

- De betaalbaarheid en de **haalbaarheid van de energietransitie** die door prijsschok van energie onder druk staan;
- De **leveringszekerheid** van energie;
- Een **gelijk speelveld** binnen en buiten Europa;
- De noodzaak om te **investeren in infrastructuur**;
- De urgentie van de **circulaire economie**.

Over FME

FME is de ondernemersorganisatie voor de technologische industrie. Onze 2.200 leden zijn technostarters, handelsbedrijven, middelgrote en kleine industrie (MKI) en grote industrie/multinationals die actief zijn in de sectoren metaal, elektronica, elektrotechniek en kunststof. Er werken bij onze leden 220.000 medewerkers. De gezamenlijke omzet van de FME-leden bedraagt € 108 miljard en zij exporteren voor € 51 miljard. Daarmee realiseren de FME-leden

Haalbaarheid van de energietransitie

Dankzij de uitzonderlijke prijsschok van energie, hoge materiaalprijzen en de bijkomende inflatie, zijn veel bedrijven in financiële onzekere tijden beland. Energie experts geven aan dat de prijzen in ieder geval in 2023 en mogelijk 2024 hoog zullen blijven. De inkoopprijzen 2023 van een energie collectief laat zien dat de leveringsprijzen voor een gemiddeld FME bedrijf springen van 50.000 euro naar 300.000 euro¹. Afgelopen weken heeft FME een enquête gehouden onder haar leden. Daaruit blijkt dat 12% van de technologische industrie verwacht binnen zes maanden in financiële problemen te komen en binnen twaalf maanden is dat zelfs 21%. Ruim één op de vijf bedrijven komt dus in de problemen, als er voor hen geen oplossing komt voor de hoge energielasten. Bij 68% van de bedrijven loopt het vaste contract af op 1 januari 2023, waarna zij een duurder contract moeten afsluiten.

¹ Leveringsprijs energie bij verbruik van 750 MWh en 50.000 Nm³ gas excl. belastingen

Voor burgers heeft het kabinet terecht een ingrijpend pakket aan maatregelen gepresenteerd om de pijn van de hoge energiekosten te verzachten. Voor bedrijven is de Regeling Tegemoetkoming Energiekosten (TEK) voor energie-intensieve mkb-bedrijven opgezet. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat die regeling voor de technologische industrie in geen enkel opzicht toereikend is; slechts 12% van onze respondenten voldoet aan de eis dat het aandeel energiekosten meer dan 12,5% van de omzet is. Voor de bedrijven die wel aan die eis voldoen zoals gieterijen, maakt de TEK ook geen verschil. Dat komt omdat de TEK maximaal 160.000 euro vergoedt en de energiekosten van dit type bedrijven in de miljoenen lopen.

Het uitblijven van steun voor de technologische industrie heeft twee gevolgen. Enerzijds betekent de economische verwevenheid tussen de industrie en het MKB, dat de hoge energiekosten *overal* voelbaar zullen zijn. Uit onze enquête blijkt dat 87% van de leden de hoge energiekosten al doorbelasten in de prijzen of dat nog gaan doen. Aangezien in de industrie cruciale bouwmaterialen, halfgeleiders, machines, consumentenelektronica etc. worden geproduceerd, heeft doorberekenen van de hoge energielasten verstrekende gevolgen. In de crisis van 2008 hebben we reeds gezien dat als er geen betaalbaar metaal en baksteen meer geproduceerd wordt, de bouw ook stil komt te staan. Deze crisis is daarmee een soort veenbrand en moet grootschalig aangepakt worden om te voorkomen dat het vuur ergens anders weer oplaait.

Anderzijds staan bedrijven in onze sector op dit moment voor drie grote en gelijktijdige opgaven:

1. Het betalen van de zeer hoge energieprijzen;
2. Het betalen van 9% hogere lonen, 5,5% per 1 december 2022 en 3,5% per 1 januari 2024 als gevolg van de nieuwe CAO, aan werknemers die te maken hebben met torenhoge inflatie²;
3. Het investeren in energiebesparing, CO2 reductie en verduurzaming.

Uit onze enquête blijkt dat 58% van onze leden kansen zien om juist nu te investeren in vermindering van het energieverbruik. Daar staat echter tegenover dat ruim een derde van onze respondenten aangeeft te moeten snijden in investeringen in het algemeen en dat bijna een kwart aangeeft in het bijzonder te moeten snijden in verduurzaming. Bedrijven die enorm hoge energiekosten en meer loon moeten betalen, hebben geen geld voor aanvullende investeringen. Het Klimaatbeleid is erop gericht dat alle sectoren tot 2030 tien jaar de tijd krijgen. De planning van bedrijven, investeringen, aanleg van infrastructuur en vergunningen is op die aanname gebouwd. Door de Oekraïne oorlog komt dit hele tijdspad onder grote druk te staan. MKB bedrijven en de industrie kunnen dat, vanwege bovenstaande uitdagingen, niet alleen. FME vraagt u daarom er bij het kabinet aan te dringen op een verruiming van de TEK-regeling en vergelijkbare maatregelen die de ergste pijn voor *alle* energie-intensieve bedrijven kunnen verzachten. Daarbij is nodig:

1. **Verruiming van de toegang** tot de TEK-regeling door de criteria van maximaal 250 FTE en het plafond van € 160.000 voor de meerkosten aan te passen. De TEK-regeling moet uiterlijk 1 januari in werking treden, omdat dan veel vaste contracten vervallen.
2. **Versterking van de liquiditeit** en financiële garanties voor investeringen in duurzaamheid, bijvoorbeeld door uitbreiding van de Borgstelling MKB kredieten met garantiepercentages van 75% of hoger.

² In de CAO van de Metalektro is een loonsverhoging van 5,5 % op 1 december 2022 en 3,5% op 1 januari 2024 afgesproken

3. **Verruiming van het budget** voor de TEK-regeling. Het budget van € 3 miljard lijkt FME onvoldoende om MKB én energie-intensieve bedrijven daadwerkelijk te helpen. In samenwerking met VNO-NCW is aan PriceWaterhouseCoopers (PwC) gevraagd om de impact van de hoge prijzen voor de industrie te inventariseren. De conclusies en aanbevelingen hiervan zal u spoedig ontvangen en kan bijdragen aan het beantwoorden van deze vraag.

Leveringszekerheid

De Oekraïne oorlog en het vrijwel stoppen van het leveren van Russisch gas aan Europa vergroot het risico dat er onvoldoende fysiek gas is voor de niet-beschermde gebruikers, waaronder de industrie. Het kabinet heeft maatregelen genomen om dit scenario te voorkomen, maar het risico is niet nul. Hierover is uw kamer geïnformeerd in de 'Gasbrief' van 9 september en het zogenoemde Bescherm en Herstelplan Gas (BH-G). De brief beschrijft vier stappen om de niet beschermde gebruikers af te schakelen³. Bureau Berenschot heeft de directe economische gevolgen in kaart gebracht⁴. FME wijst erop dat stap 1 (een reductie van 20%) in feite al gebeurd is. Dankzij de torenhoge prijzen heeft de industrie haar gasverbruik al met 30% verlaagd door productieverlaging en -stillegging en het einde is niet in zicht. Bij de tweede stap, het afschakelen van sites, is de verwachte daling van het BBP 8%, maar dat is exclusief de *indirecte schade* bij de afnemers van de producten van de verplicht afgeschakelde bedrijven en andere keteneffecten. Als bijvoorbeeld de productie van bakstenen stopt, hoeven snel daarna FME bedrijven ook geen kozijnen of warmtepompen meer te leveren aan de bouw. Deze *indirecte schade* wordt nog groter bij stap 3, het sectoraal afschakelen, waarbij het BBP 11% daalt.

Het kabinet moet vooruit kijken naar de winter van '23/'24. Dit jaar zijn de voorraden nog gevuld met behulp van Russisch gas. Die bron is niet langer beschikbaar, waardoor extra LNG import nodig is. FME vindt dat energiebesparing en investeren in duurzaamheid de beste strategie is, maar het switchen naar andere fossiele brandstoffen kan in het kader van leveringszekerheid een nuttige tijdelijke oplossing zijn. Bedrijven lopen daarbij aan tegen vergunningenproblematiek om deze stap te zetten. Bedrijven willen ook zekerheid dat er een businesscase is om de maatregelen terug te verdienen.

Europa moet inzetten op versterken van bestaande en nieuwe energieproductie. De voorgenomen sluiting van kerncentrales in Duitsland is onverstandig, ook omdat Duitsland een beroep zou kunnen doen op de levering van gas uit Nederland. De aanslag op Nordstream 1 en 2 vindt FME zeer zorgelijk. Sabotage van andere pijpleidingen, LNG terminals of andere kritische infrastructuur is sinds kort geen onwaarschijnlijk scenario meer, maar een daadwerkelijk risico waarmee Europese economieën ernstig geraakt kunnen worden. FME vraagt u daarom om bij het kabinet aan te dringen op:

- Het alles op alles zetten om verplicht **afschakelen van de industrie te voorkomen met als gevolg** een daling van het BBP van 2, 8, 11 of zelfs 45% **exclusief indirecte schade**. Dit betekent ook dat het voorlopig op de waakvlam houden van het Groningen gasveld noodzakelijk is, zolang er geen structurele oplossing is voor de import van Russisch gas en sabotage van de Europese energie infrastructuur een reëel risico is.
- Het anticiperen op de winter van '23/'24 door op **Europees niveau gas in te kopen**.

³ Brief aan TK Voortgang BH-G en gasleveringszekerheid 9 september figuur 3

⁴ Brief aan TK Voortgang BH-G en gasleveringszekerheid 9 september figuur 5

Een gelijk speelveld

FME constateert dat de groep energie-intensieve bedrijven die internationaal opereren, momenteel acteren in een ongelijk speelveld dat verder toeneemt. De energieschok raakt vooral Europa. De gasprijzen van de VS lagen sinds 2018 een factor 2 lager en Azië was een factor 2 duurder. Sinds 2021 is dat beeld veranderd en na de Oekraïne Oorlog versneld. Zowel in Azië als de VS is energie fors goedkoper. Bij de VS is het verschil in gasprijzen opgelopen tot een factor 10 in het nadeel van Europa⁵. Dat leidt tot een sterk ongelijk internationaal speelveld vooral voor bedrijven die op internationale markten actief zijn en het risico op productiestop en -afname in Europa. Maar we zien ook een toename van geïmporteerde producten naar Europa. Een FME metaalbewerkingsbedrijf meldt dat hij staal inkoopt voor 1.10 euro voor een metaalproduct van precies 1 kilogram. Na bewerking en marge is de kostprijs van dit product 1.70 euro. De klant kon het metaalproduct ook direct in India bestellen voor 1.20 euro. Een prijsverschil van 41%. Meer bedrijven geven signalen af dat zij hier dit jaar mee te maken hebben gekregen. Eurometaux meldt dat de aluminium- en zinkproductie in Europa al met 50% is afgenomen en heeft een brandbrief aan de Europese Commissie gestuurd.⁶ Bij de Staal industrie zien we dat bij 17 *plants* in Europa sprake is van verlaging van productie of stillegging⁷. FME ziet een groot risico op een structureel verlies van kennis en kunde bij de Maakindustrie. OEM Bedrijven en toeleveranciers vormen daarbij onderlinge ecosystemen van kennis & kunde en hebben elkaar nodig. Het steunen van energie intensieve MKB bedrijven zal daarom niet helpen. Het kabinet moet een brede aanpak kiezen die huishoudens en alle bedrijven ondersteunt.

Andere Europese landen waren sneller en ruimhartiger met het steunen van hun industrie en het volledig benutten van het Europese crisisteunkader. Duitsland heeft nu voor € 200 miljard aan steunmaatregelen afgekondigd. Er dreigt daarmee een ongelijk speelveld te ontstaan binnen Europa. Een Europese aanpak heeft de grote voorkeur, maar Nederland moet voorkomen dat onze industrie op grote achterstand raakt.

Het kabinet schaft de regeling Indirecte Kosten Compensatie (IKC-regeling) in 2022 af. Dit jaar wordt alleen nog de IKC van € 82 miljoen over het emissiejaar 2021 uitbetaald. Daarmee ontstaat in eerste instantie een ongelijk speelveld tussen bedrijven in Europa en landen buiten Europa waarvoor de IKC bedoeld is. Het ministerie van EZK ontvangt dit jaar € 900 miljoen aan inkomsten van de CO₂ belasting, die die bedrijven via het ETS systeem hebben betaald. Volgend jaar nemen deze inkomsten toe naar € 1.400 miljoen. Nederland heeft van de Europese Commissie toestemming om € 823 miljoen te mogen besteden aan de IKC regeling tot en met 2025. Het is een kostendekkend systeem waarbij de kosten voor de bedrijven nog altijd ruim hoger zijn dan de compensatie en de prikkel om de CO₂ emissies te verlagen niet wordt aangetast. FME begrijpt daarom niet waarom het kabinet de IKC regeling niet heeft opgenomen in de begroting. Het gelijke speelveld field met bijvoorbeeld Duitsland neemt bovendien toe. Duitsland heeft de Europese Commissie toestemming gevraagd en gekregen om € 27,5 miljard IKC te kunnen uitbetalen tot en met 2030.

Het verdienvermogen en zelfs de continuïteit van *alle* energie intensieve bedrijven staat door de hoge energieprijzen zwaar onder druk, dit terwijl deze bedrijven zich de laatste jaren hebben ingezet om hun CO₂-reductie te realiseren. Diverse FME leden hebben productie afgeschaald zijn gestopt of dreigen dat te moeten doen. Daarmee staan ook diverse investeringen op de tocht zoals het

⁵ <https://nos.nl/artikel/2442901-steeds-meer-productie-wordt-stilgelegd-vanwege-de-hoge-energieprijs>

⁶ <https://www.euronews.com/next/2022/09/07/ukraine-crisis-europe-metals>

⁷ https://www.linkedin.com/posts/kallanish_latest-european-bfeaf-closures-production-activity-6974003476670341120-aTp7/?trk=public_profile_like_view&originalSubdomain=pl

elektrificeren van hun productieprocessen, investeringen in een virtuele batterij om zodoende elektriciteit terug te leven en bij te dragen aan netstabilisatie en het verminderen van congestieproblematiek. FME vraagt u daarom om bij het kabinet aan te dringen op:

- Het voorkomen van de weglek van productie in Europa en Nederland door het **maximaal benutten van de Europese staatsteunkaders**;
- Te zorgen dat ondersteuning voor energielasten ten goede komt aan **alle energie-intensieve bedrijven**, zoals dat bijvoorbeeld zou kunnen naar Duits model;
- De **IKC regeling op te nemen in de begrotingen** van 2023 -2025, daarin 2022 te repareren en net als Duitsland zekerheid te bieden met een meerjarige regeling tot en met 2030.

Investeren in infrastructuur

Voor energie-intensieve bedrijven zoals een verzinkerij met een oven van 600 graden, is het gasverbruik per locatie al snel één miljoen m³ gas per jaar. Om die hoeveelheid gas te vervangen door elektriciteit is ca. 10 miljoen kWh per jaar aan stroom nodig. Dat staat gelijk aan het jaarlijkse gemiddelde stroomverbruik van 5.000 huishoudens. Het mag duidelijk zijn dat de netbeheerders daarom grote moeite hebben dit soort bedrijven aan te sluiten op het elektriciteitsnet. Zij hebben de afgelopen jaren onvoldoende en te traag geïnvesteerd om de elektriciteitsnetten klaar te maken voor de energie transitie ⁸. Overschakelen op waterstof is nog geen optie. Is het vervolgens terecht dat het gasverbruik van bedrijven steeds duurder wordt door het verhogen van de energiebelastingen in Nederland? Of door CO₂ belastingen voor de groep bedrijven die onder het Europese ETS systeem valt? FME vraagt u daarom om aanvullende investeringen in de energie-infrastructuur. Totdat de infrastructuur toereikend is voor de elektrificatie van de is het niet logisch dat het gebruik van gas bij bedrijven nu al fiscaal wordt ontmoedigd via de EB/ODE systematiek of dat de CO₂ heffing wordt betaald via het ETS systeem. De infrastructuur moet op tijd op orde zijn, zodat bedrijven de transitie ook echt kunnen maken.

Circulaire Economie

FME werkt samen met anderen hard aan de uitvoering van de Transitieagenda Maakindustrie. In de begroting van I&W voor 2023 wordt het woord circulaire economie 162 keer genoemd, maar we zien geen middelen voor een succesvolle uitvoering. Een helder signaal dat het kabinet dit thema in feite niet serieus neemt. Op de begroting van EZK zijn wel middelen beschikbaar, maar de prioriteit van dit ministerie ligt bij het Klimaat en Energiebeleid. Het gebrek aan middelen signaleert FME niet als enige. Ook het recente SER rapport “Evenwichtig sturen op de grondstoffen- en energietransitie voor brede welvaart”⁹ benoemt dit probleem. De SER concludeert terecht: “Zonder versnelling van de grondstoffentransitie worden klimaatdoelen niet gehaald”. Het baart de SER zorgen dat er in het coalitieakkoord weinig extra budget is gereserveerd om invulling te geven aan de grondstoffentransitie. FME pleit er al jaren voor dat het kabinet tenminste € 100 miljoen investeert in de circulaire economie. Dat verhoogt ook de uitvoerbaarheid en impact van de aangenomen motie 32852 nr. 192 van Hagen, Haverkort & Mulder over grondstoffenvoorzienigheid. FME verzoekt u daarom te repareren wat het kabinet nog niet heeft geregeld:

- Trek **structurele middelen** uit voor de circulaire economie;
- Reserveer procesgeld voor de uitvoering van de **transitieagenda's om te innoveren**.

⁸ <https://www.vemw.nl/nieuwsbericht/2022/10/04/VEMW-verbijsterend-afschuiven-van-falen-energienetbeheerders-op-toezichthouder-ACM>

⁹ <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2022/grondstoffentransitie-energietransitie.pdf>

Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met Public Affairs adviseur Adriaan Andringa (adriaan.andringa@fme.nl of 06 28 16 52 59).

Met vriendelijke groet,

Theo Henrar
Voorzitter FME